

2- MODUL DAVLAT TILINI KOMMUNIKATIV YONDASHUV ASOSIDA O'QITISH METODIKASI (CLT, TBL, CBL, LEXICAL APPROACH)

Reja

Nazariy qism

1. Kommunikativ yondashuv (Communicative Language Teaching – CLT) va uning asosiy tamoyillari.
2. Task-Based Learning (TBL) – vazifaga asoslangan ta'lim metodikasi.
3. Content-Based Learning (CBL) – mazmunga asoslangan ta'lim.
4. Lexical Approach — leksik yondashuv.
5. Davlat tilini o'qitishda funksional savodxonlikni rivojlantirish.
6. Nutqiy faoliyat turlarini integratsiyalash (tinglash, gapirish, o'qish va yozish).
7. Kommunikativ metodlarni dars jarayonida qo'llashning afzalliklari.

Amaliy qism

1. CLT tamoyillari asosida kommunikativ topshiriqlar ishlab chiqish.
2. TBL modeli asosida vazifa (task) loyihalash.
3. CBL asosida fanlararo integratsiyalashgan mashqlar tuzish.
4. Lexical Approach asosida leksik-birikmali topshiriqlar tayyorlash.
5. Situatsion mashqlar va muloqot modellarini yaratish.

Kalit so'z va iboralar

Kommunikativ yondashuv, CLT, TBL, CBL, Lexical Approach, kommunikativ kompetensiya, funksional savodxonlik, task, autentik material, leksik birlik, kollokatsiya, fanlararo integratsiya, situatsion mashq, dialog, monolog, nutqiy faoliyat, tinglash, gapirish, o'qish, yozish, kommunikativ topshiriq, o'quv vazifasi.

Kirish

Bugungi kunda davlat tilini o'qitishda o'quvchining grammatik bilimlarini oshirish bilangina cheklanib qolmay, uning kundalik hayotda davlat tilidan erkin va maqsadga muvofiq foydalana olish kompetensiyasini rivojlantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu bois ta'lim jarayonida kommunikativ yondashuv asosidagi metodlar – CLT (Communicative Language Teaching), TBL (Task-Based Learning), CBL (Content-Based Learning) hamda Lexical Approach keng qo'llanilmoqda. Ushbu metodlar o'quvchilarning tinglash, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini uyg'un rivojlantirish, ularni real hayotiy vaziyatlarda muloqot qilishga tayyorlash hamda funksional savodxonligini oshirishga xizmat qiladi.

Maqsad

Davlat tilini samarali o'qitish ta'lim jarayoniga zamonaviy metodlarni joriy etishni talab etadi.

Kommunikativ yondashuvga asoslangan metodlar o'quvchilarning tilni amaliy faoliyatda qo'llash kompetensiyasini rivojlantiradi, mustaqil fikrlashini qo'llab-quvvatlaydi hamda real muloqotga tayyorlaydi. Shu sababli CLT, TBL, CBL va Lexical Approach metodlarini puxta o'zlashtirish hamda ularni dars jarayoniga integratsiya qilish bugungi pedagog oldidagi dolzarb vazifalardan biridir.

1. Kommunikativ yondashuv (Communicative Language Teaching – CLT) va uning asosiy tamoyillari.

Kommunikativ yondashuv (Communicative Language Teaching – CLT) tilni o'qitishning zamonaviy metodikasi bo'lib, uning asosiy maqsadi o'quvchilarda davlat tilidan real hayotiy vaziyatlarda erkin va samarali foydalana olish kompetensiyasini shakllantirishdir. Ushbu yondashuvda o'quvchi ta'lim jarayonining faol ishtirokchisi, o'qituvchi esa yo'naltiruvchi sifatida faoliyat yuritadi. Darslar muloqotga yo'naltirilgan topshiriqlar, juftlik va guruh ishlari hamda autentik materiallar asosida tashkil etilib, tinglash, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalari kompleks rivojlantiriladi. Bugungi kunda CLT CEFR va Milliy o'quv dasturi talablariga mos ravishda davlat tilini o'qitishning asosiy metodik yondashuvlaridan biri hisoblanadi.

Kommunikativ yondashuvning asosiy tamoyillari

1. Ta'limning kommunikativ maqsadga yo'naltirilishi.

Ta'lim jarayonining asosiy maqsadi o'quvchilarning davlat tilida erkin muloqot qila olish kompetensiyasini shakllantirishdan iborat. Dars davomida grammatik bilimlar alohida maqsad sifatida emas, balki samarali muloqot qilish vositasi sifatida o'zlashtiriladi.

2. O'quvchi markazli ta'lim.

Kommunikativ yondashuvda o'quvchi darsning faol ishtirokchisi hisoblanadi. U mustaqil fikr bildiradi, savollar beradi, muammolarni hal qiladi, hamkorlikda ishlaydi va o'z bilimlarini amaliyotda qo'llaydi. Bu yondashuv o'quvchilarning tashabbuskorligi va ijodkorligini rivojlantiradi.

3. Nutqiy faoliyat turlarining integratsiyasi.

Tinglash, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalari bir-biridan ajratilmagan holda rivojlantiriladi. Masalan, o'quvchi avval matnni tinglaydi, so'ng uni o'qiydi, mazmunini muhokama qiladi va yakunda shu mavzu yuzasidan yozma topshiriqni bajaradi. Bu usul til ko'nikmalarining kompleks rivojlanishini ta'minlaydi.

4. Autentik materiallardan foydalanish.

Darslarda kundalik hayotda uchraydigan tabiiy matnlar va axborot manbalaridan foydalaniladi. Bu o'quvchilarning tilni sun'iy emas, balki real kommunikativ vaziyatlarda qo'llash ko'nikmasini rivojlantiradi.

5. Interfaol metodlarni qo'llash.

Rolli o'yinlar, debatlar, loyiha ishlari, "Aqliy hujum", keys-stadi, situatsion mashqlar va guruhli topshiriqlar kommunikativ yondashuvning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Ushbu metodlar o'quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi va hamkorlikda ishlash madaniyatini rivojlantiradi.

6. Xatolarni rivojlanish omili sifatida qabul qilish.

Kommunikativ yondashuvda xatolar o'quvchining tilni o'zlashtirish jarayonining tabiiy qismi sifatida baholanadi. O'qituvchi xatolarni faqat tuzatish bilan cheklanmay, ularning sabablarini tushuntiradi va o'quvchini to'g'ri nutqiy faoliyatga yo'naltiradi.

7. Kompetensiyaviy baholash.

Baholash o'quvchining nazariy bilimlari emas, balki davlat tilidan amaliy foydalanish darajasiga asoslanadi. O'quvchilar dialog tuzish, taqdimot qilish, matn yozish, muammoli vaziyatlarni hal etish va jamoada ishlash orqali baholanadilar.

2. Task-Based Learning (TBL) – vazifaga asoslangan ta'lim metodikasi.

Task-Based Learning (TBL) yoki vazifaga asoslangan ta'lim metodikasi kommunikativ yondashuvning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, o'quvchilarning tilni amaliy vazifalarni bajarish jarayonida o'zlashtirishiga asoslanadi. Ushbu metodikada til o'rganishning asosiy vositasi grammatik qoidalarni alohida o'rganish emas, balki ma'lum kommunikativ vazifani bajarish hisoblanadi. O'quvchilar topshiriqni bajarish jarayonida yangi so'zlar, grammatik birliklar va nutqiy ifodalardan tabiiy ravishda foydalanadilar.

TBL metodikasida dars markazida vazifa (task) turadi. Vazifa o'quvchilar uchun qiziqarli, hayotiy va amaliy ahamiyatga ega bo'lishi lozim. Masalan, sayohat rejasini tuzish, xaridlar ro'yxatini tayyorlash, tadbirni tashkil etish, intervyu o'tkazish, e'lon yozish yoki muayyan muammoning yechimini taklif qilish kabi topshiriqlar shular jumlasidandir. Bunday vazifalarni bajarish davomida o'quvchilar o'zaro muloqot qiladi, fikr almashadi, muhokama olib boradi va yakuniy natijani taqdim etadi.

Mazkur metodikada o'qituvchi tayyor bilim beruvchi emas, balki ta'lim jarayonini tashkil etuvchi va yo'naltiruvchi sifatida ishtirok etadi. U vazifani tushuntiradi, zarur metodik ko'rsatmalar beradi, kuzatadi hamda topshiriq yakunida o'quvchilar faoliyatini tahlil qiladi. O'quvchilar esa mustaqil va hamkorlikda ishlash orqali muammoni hal qilish, qaror qabul qilish hamda davlat tilidan erkin foydalanish ko'nikmalarini rivojlantiradilar.

Task-Based Learning metodikasida dars odatda uch bosqichda tashkil etiladi:

Vazifagacha bo'lgan bosqich (Pre-task) – o'quvchilar mavzu bilan tanishtiriladi, zarur lug'at va til birliklari faollashtiriladi hamda vazifaning maqsadi tushuntiriladi.

Vazifani bajarish bosqichi (Task cycle) – o'quvchilar juftlik yoki guruhlarda vazifani bajaradilar, muloqot qiladilar va yakuniy mahsulotni tayyorlaydilar.

Tahlil va yakuniy bosqich (Post-task) – bajarilgan ishlar muhokama qilinadi, xatolar tahlil qilinadi, yangi til birliklari mustahkamlanadi va xulosalar chiqariladi.

Task-Based Learning metodikasi o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini, tanqidiy va ijodiy fikrlashini, muammolarni hal qilish, hamkorlikda ishlash hamda mustaqil qaror qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu bilan birga, ushbu metodika davlat tilini real hayotiy vaziyatlarda qo'llash imkoniyatini yaratib, o'quvchilarning darsdagi faolligi va motivatsiyasini oshiradi.

Bugungi kunda TBL metodikasi kommunikativ yondashuv, kompetensiyaviy ta'lim hamda CEFR tamoyillari bilan uyg'un holda qo'llanilib, davlat tilini o'qitishda amaliy natijaga yo'naltirilgan samarali metodlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

3. Content-Based Learning (CBL) – mazmunga asoslangan ta'lim.

Content-Based Learning (CBL) – bu tilni mazmun orqali o'qitishga asoslangan metodika bo'lib, unda o'quvchilar tilni alohida o'rganmaydi, balki muayyan mavzu yoki fan mazmunini o'zlashtirish jarayonida egallaydilar. Mazkur yondashuvda asosiy e'tibor til shakliga emas, balki mazmunni tushunish va uni ifodalashga qaratiladi.

CBL metodikasida darslar tarix, madaniyat, tabiat, ekologiya, kasblar, milliy qadriyatlar kabi mavzular asosida tashkil etiladi. O'quvchilar matnlarni o'qiydi, tinglaydi, muhokama qiladi, savollarga javob beradi, fikr almashadi va taqdimotlar tayyorlaydi. Shu orqali ular til ko'nikmalari bilan birga mavzuga oid bilimlarni ham egallaydilar.

Mazmunga asoslangan ta'lim o'quvchilarning tinglash, gapirish, o'qish va yozish ko'nikmalarini kompleks rivojlantiradi, lug'at boyligini kengaytiradi hamda tanqidiy fikrlash va axborotni tahlil qilish kompetensiyalarini shakllantiradi. Ushbu metodika davlat tilini real hayotiy mavzular asosida o'qitishga xizmat qiladi va kompetensiyaviy yondashuv hamda CEFR tamoyillariga mos keladi.

4. Lexical Approach – leksik yondashuv va uning o'ziga xos xususiyatlari

Lexical Approach (Leksik yondashuv) – bu tilni o'qitishda asosiy e'tiborni grammatik qoidalarga emas, balki **so'zlar, so'z birikmalari va tayyor nutqiy qoliplarni** o'zlashtirishga qaratadigan metodikadir. Ushbu yondashuvga ko'ra, o'quvchilar tilni alohida so'zlarni emas, balki kundalik muloqotda tez-tez qo'llaniladigan leksik birliklarni o'rganish orqali samaraliroq egallaydilar.

Leksik yondashuvda dars jarayonida **barqaror so'z birikmalari (collocations), iboralar, qolipli ifodalar va nutqiy konstruksalar** bilan ishlashga alohida e'tibor beriladi. Masalan, *fikr bildirmoq, qaror qabul qilmoq, e'tibor bermoq, xulosa chiqarmoq* kabi birikmalarni yaxlit holda o'rganish o'quvchilarning nutqini tabiiy va ravon qiladi.

Mazkur metodika o'quvchilarning **lug'at boyligini kengaytirish**, so'zlarni to'g'ri qo'llash, og'zaki va yozma nutqni rivojlantirish hamda muloqotda erkin fikr bildirish ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Leksik yondashuv kommunikativ yondashuv bilan uyg'un holda qo'llanilib, davlat tilini amaliy va samarali o'qitishning muhim metodlaridan biri hisoblanadi.

5. Davlat tilini o'qitishda funksional savodxonlikni rivojlantirish.

Funksional savodxonlik – bu o'quvchining davlat tilidan kundalik hayot, ta'lim va kasbiy faoliyatda samarali foydalana olish qobiliyatidir. Zamonaviy ta'limda o'quvchining faqat grammatik bilimlarga ega bo'lishi emas, balki o'qiganini tushunishi, axborotni tahlil qilishi, o'z fikrini og'zaki va yozma ravishda aniq ifodalashi hamda turli kommunikativ vaziyatlarda davlat tilidan to'g'ri foydalanishi muhim ahamiyat kasb etadi.

Davlat tilini o'qitishda funksional savodxonlikni rivojlantirish uchun darslarda hayotiy vaziyatlarga asoslangan topshiriqlar qo'llaniladi. O'quvchilar rasmiy va norasmiy matnlarni o'qish, e'lon, ariza, xabar yoki taklifnoma yozish, suhbat va munozaralarda ishtirok etish, axborotni tahlil qilish hamda muammoli vaziyatlarga yechim topishga yo'naltirilgan mashqlarni bajaradilar. Bu jarayon o'quvchilarning davlat tilidan amaliy foydalanish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Funksional savodxonlikni shakllantirishda **tinglash, gapirish, o'qish va yozish** ko'nikmalarini uzviy rivojlantirish, interfaol metodlardan foydalanish hamda autentik materiallar bilan ishlash muhim o'rin tutadi. Natijada o'quvchilar davlat tilidan turli ijtimoiy va kasbiy vaziyatlarda erkin foydalanish, mustaqil fikrlash va samarali muloqot qilish kompetensiyasiga ega bo'ladilar.

6. Nutqiy faoliyat turlarini integratsiyalash (tinglash, gapirish, o'qish va yozish)

Nutqiy faoliyat turlarini integratsiyalash – bu **tinglash, gapirish, o‘qish va yozish** ko‘nikmalarini bir-biri bilan uzviy bog‘liq holda rivojlantirishga asoslangan metodik yondashuvdir. Zamonaviy ta’limda ushbu ko‘nikmalarni alohida emas, balki kompleks tarzda shakllantirish muhim hisoblanadi. Chunki real hayotda inson bir vaqtning o‘zida bir necha nutqiy faoliyat turidan foydalanadi. Masalan, suhbat davomida avval tinglaydi, so‘ng fikr bildiradi, kerak bo‘lsa matnni o‘qiydi yoki yozma javob tayyorlaydi.

Davlat tilini o‘qitishda nutqiy faoliyat turlarining integratsiyasi o‘quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Dars jarayonida tinglash, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalari yagona mavzu asosida ketma-ket tashkil etiladi. Masalan, o‘quvchilar avval mavzu bo‘yicha audio yoki videoni tinglaydi, keyin matnni o‘qiydi, uning mazmunini muhokama qiladi va yakunda shu mavzu yuzasidan yozma topshiriqni bajaradi. Bunday yondashuv til birliklarini yaxlit holda o‘zlashtirishga yordam beradi.

Nutqiy faoliyat turlarini integratsiyalashda kommunikativ topshiriqlar, rolli o‘yinlar, loyiha ishlari, munozaralar, taqdimotlar hamda guruhli mashg‘ulotlardan keng foydalaniladi. Ushbu metodlar o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlaydi, ularning lug‘at boyligini kengaytiradi, mantiqiy fikrlashini rivojlantiradi va davlat tilidan turli kommunikativ vaziyatlarda samarali foydalanish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Mazkur yondashuv CEFR va kompetensiyaviy ta’lim tamoyillariga to‘liq mos keladi. Chunki bunda baholash o‘quvchining alohida grammatik bilimiga emas, balki tinglash, gapirish, o‘qish va yozish ko‘nikmalarini birgalikda qo‘llay olish darajasiga asoslanadi. Natijada o‘quvchilar davlat tilidan kundalik hayotda, ta’lim jarayonida va kelajakdagi kasbiy faoliyatida erkin hamda samarali foydalanish kompetensiyasiga ega bo‘ladilar.

7. Kommunikativ metodlarni dars jarayonida qo‘llashning afzalliklari

Kommunikativ metodlarning eng muhim afzalligi shundaki, ular o‘quvchini tilni bilishga emas, undan foydalanishga o‘rgatadi. Masalan, "Kasblar" mavzusi o‘tilayotganda o‘quvchilarga kasblar nomini yodlash topshirilmaydi. Aksincha, ular "Siz kelajakda kim bo‘lmoqchisiz?", "Nima uchun aynan shu kasbni tanladingiz?" kabi savollar asosida suhbat quradi, bahs olib boradi yoki intervyu tashkil qiladi. Natijada yangi so‘zlar tabiiy ravishda nutqda qo‘llaniladi va uzoq vaqt esda qoladi.

Yana bir muhim afzallik shundaki, kommunikativ metodlar darsni jonlantiradi. Rolli o‘yinlar, debatlar, keyslar, loyiha ishlari, intervyular, "Aqliy hujum", kabi metodlar o‘quvchilarning darsdagi faolligini sezilarli darajada oshiradi. Bunday mashg‘ulotlarda hatto odatda kam gapiradigan o‘quvchilar ham

o'z fikrini bildirishga harakat qiladi. Natijada sinfda tabiiy muloqot muhiti yuzaga keladi.

Kommunikativ metodlar faqat til ko'nikmalarini emas, balki XXI asr kompetensiyalarini ham rivojlantiradi. O'quvchilar jamoada ishlashni, tinglashni, fikr almashishni, muammolarga birgalikda yechim topishni, o'z nuqtayi nazarini asoslab himoya qilishni o'rganadilar. Shu sababli bunday metodlar nafaqat davlat tili darslarida, balki boshqa fanlarni o'qitishda ham samarali hisoblanadi.

Bundan tashqari, kommunikativ metodlar baholash jarayonini ham o'zgartiradi. O'quvchi faqat test yoki grammatik mashqlar orqali emas, balki dialog tuzishi, taqdimot qilishi, loyiha himoya qilishi, muammoli vaziyatni hal qilishi va guruhdagi hamkorligi orqali ham baholanadi. Bu esa uning haqiqiy kommunikativ kompetensiyasini aniqlash imkonini beradi.

1-amaliy mashg'ulot. CLT tamoyillari asosida kommunikativ topshiriqlar ishlab chiqish.

Ishtirokchilarda Kommunikativ yondashuv (Communicative Language Teaching – CLT) tamoyillari asosida davlat tili darslari uchun kommunikativ topshiriqlarni loyihalash, ularni o'quvchilarning yosh xususiyatlari va til kompetensiyalariga moslashtirish hamda amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish.

Bajarish tartibi:

1. Ishtirokchilar 3–5 kishilik kichik guruhlariga bo'linadi.
2. Har bir guruhga bitta mavzu (masalan, "Mening oilam", "Kasblar", "Do'konda", "Transport",) taqdim etiladi.
3. Guruhlar CLT tamoyillariga tayangan holda quyidagi talablar asosida bitta kommunikativ topshiriq ishlab chiqadilar:
 - topshiriqning maqsadini aniqlash;
 - rivojlantiriladigan nutqiy ko'nikmalarni belgilash (tinglash, gapirish, o'qish yoki yozish);
 - o'quvchilarning juftlik yoki guruhlarda ishlashini tashkil etish;
 - hayotiy vaziyatga asoslangan kommunikativ topshiriq yaratish;
 - baholash mezonlarini ishlab chiqish.
4. Har bir guruh ishlab chiqqan topshiriqni amalda namoyish etadi.
5. Boshqa guruhlar topshiriqni CLT tamoyillari asosida tahlil qiladi va tavsiyalar beradi.
6. Trener mashg'ulot yakunida umumiy xulosalarni beradi hamda eng samarali topshiriqlarni muhokama qiladi.

Muhokama uchun savollar

1. Ishlab chiqilgan topshiriqda kommunikativ yondashuvning qaysi tamoyillari aks etdi?

2. Topshiriq o'quvchilarning qaysi nutqiy faoliyat turlarini rivojlantiradi?
3. Topshiriqni yanada qiziqarli va hayotiy qilish uchun qanday o'zgartirishlar kiritish mumkin?
4. Ushbu topshiriqni darsning qaysi bosqichida qo'llash maqsadga muvofiq?
5. Topshiriq o'quvchilarning davlat tilida erkin muloqot qilishiga qanday yordam beradi?

Kutilayotgan natija Ishtirokchilar

CLT tamoyillari asosida kommunikativ topshiriqlarni mustaqil ishlab chiqish, ularni o'quvchilarning yosh va til darajasiga moslashtirish hamda dars jarayonida samarali qo'llash bo'yicha amaliy ko'nikmaga ega bo'ladilar. Shuningdek, ular topshiriqlarni tahlil qilish, takomillashtirish va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishga yo'naltirilgan mashg'ulotlarni loyihalash malakasini egallaydilar.

1-amaliy mashg'ulot. TBL modeli asosida vazifa (task) loyihalash.

Ishtirokchilarda Task-Based Learning (TBL) metodikasi asosida davlat tili darslari uchun kommunikativ vazifalarni (task) loyihalash, ularni darsning maqsadi va o'quvchilarning til darajasiga mos ravishda ishlab chiqish hamda amaliyotda qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish.

Bajarish tartibi

1. Ishtirokchilar 3–5 kishilik kichik guruhlariga bo'linadi.
2. Har bir guruhga bitta mavzu (masalan, **"Mehmon kutish"**, **"Bozorda xarid qilish"**, **"Sayohatni rejalashtirish"**, **"Kasb tanlash"**, **"Dam olish kuni"**) beriladi.
3. Guruhlar TBL modelining uch bosqichi asosida vazifa ishlab chiqadilar:
 - **Pre-task** – mavzuga kirish, zarur lug'at va iboralarni faollashtirish;
 - **Task cycle** – o'quvchilar bajaradigan asosiy kommunikativ vazifani ishlab chiqish;
 - **Post-task** – bajarilgan vazifani tahlil qilish, xatolar ustida ishlash va xulosa chiqarish.
4. Har bir guruh o'z vazifasini boshqa ishtirokchilar bilan sinov tariqasida bajaradi.
5. Mashg'ulot yakunida guruhlar ishlab chiqqan vazifalar muhokama qilinadi va takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar beriladi.

Muhokama uchun savollar

1. Ishlab chiqilgan vazifa TBL metodikasining qaysi bosqichlarini o'z ichiga oldi?
2. Vazifa o'quvchilarning qaysi nutqiy ko'nikmalarini rivojlantiradi?
3. Vazifa real hayotiy vaziyatga qanchalik yaqin?
4. Vazifani bajarishda o'qituvchining roli qanday bo'lishi kerak?

5. Ushbu vazifani turli yoshdagi o'quvchilar uchun qanday moslashtirish mumkin?

Kutilayotgan natija

Ishtirokchilar TBL metodikasi asosida kommunikativ vazifalarni loyihalash, ularni **Pre-task**, **Task cycle** va **Post-task** bosqichlari asosida rejalashtirish hamda davlat tili darslarida samarali qo'llash bo'yicha amaliy ko'nikmaga ega bo'ladilar. Shuningdek, ular vazifalarni o'quvchilarning yosh xususiyatlari va til darajasiga moslashtirish hamda ularning kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladigan mashg'ulotlarni ishlab chiqishni o'rganadilar.

3 -amaliy mashg'ulot. CBL asosida fanlararo integratsiyalashgan mashqlar tuzish.

Ishtirokchilarda **Content-Based Learning (CBL)** metodikasi asosida davlat tili darslarini boshqa fanlar bilan integratsiyalash, mavzuga yo'naltirilgan mashqlarni ishlab chiqish hamda o'quvchilarning til va predmet kompetensiyalarini birgalikda rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantirish.

Bajarish tartibi

1. Ishtirokchilar 3–5 kishilik kichik guruhlariga bo'linadi.
2. Har bir guruhga bitta fan va mavzu tanlash topshiriladi (masalan, **tabiiy fanlar, tarix, geografiya, matematika, texnologiya** yoki **tarbiya** fanlaridan biri).
3. Guruhlar tanlangan mavzu asosida davlat tili darsi uchun fanlararo integratsiyalashgan mashqlar ishlab chiqadilar. Mashqlarda:
 - mavzuga oid yangi so'z va iboralar;
 - matn bilan ishlash;
 - savol-javob va muhokama;
 - ijodiy yoki amaliy topshiriq;
 - tinglash, gapirish, o'qish va yozish faoliyatlaridan kamida ikkitasi aks etishi lozim.
4. Har bir guruh ishlab chiqqan mashqlarni taqdim etadi va ularning CBL tamoyillariga mosligini asoslab beradi.
5. Trener va boshqa ishtirokchilar mashqlarni tahlil qilib, takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar beradi.

Muhokama uchun savollar

1. Mashqlarda qaysi fan mazmuni davlat tili bilan integratsiya qilindi?
2. Integratsiyalashgan topshiriqlar o'quvchilarning qaysi kompetensiyalarini rivojlantiradi?
3. Mashqlar o'quvchilarning davlat tilida muloqot qilishiga qanday yordam beradi?

4. Ushbu topshiriqlarni turli sinf va til darajalariga qanday moslashtirish mumkin?

5. Fanlararo integratsiyaning afzalliklari nimada?

Kutilayotgan natija

Ishtirokchilar CBL metodikasi asosida davlat tili darslari uchun fanlararo integratsiyalashgan mashqlarni loyihalash, ularni o'quvchilarning yosh va til darajasiga moslashtirish hamda amaliyotda samarali qo'llash bo'yicha ko'nikmaga ega bo'ladilar. Shuningdek, ular davlat tilini boshqa fanlar mazmuni bilan bog'lash orqali o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasi, funksional savodxonligi va fanlararo fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish usullarini o'zlashtiradilar.

4 - amaliy mashg'ulot. Lexical Approach asosida leksik-birikmali topshiriqlar tayyorlash.

Ishtirokchilarda **Lexical Approach** metodikasi asosida davlat tili darslari uchun leksik-birikmali topshiriqlarni ishlab chiqish, o'quvchilarning lug'at boyligini oshirish hamda so'z va iboralarni tabiiy nutq jarayonida qo'llash ko'nikmalarini rivojlantirish bo'yicha amaliy malakalarni shakllantirish.

Bajarish tartibi

1. Ishtirokchilar 3–5 kishilik kichik guruhlariga bo'linadi.
2. Har bir guruhga bitta mavzu (masalan, "**Oila**", "**Ta'lim**", "**Kasblar**", "**Sog'lom turmush tarzi**", "**Tabiat**") taqdim etiladi.
3. Guruhlar mavzuga oid **so'z birikmalari, barqaror iboralar va nutqiy qoliplar** ro'yxatini tuzadilar (masalan, *qaror qabul qilmoq, e'tibor bermoq, fikr bildirmoq, xulosa chiqarmoq*).
4. Ushbu leksik birliklardan foydalangan holda quyidagi topshiriqlar ishlab chiqiladi:

- moslashtirish (matching);
- gaplarni to'ldirish;
- dialog tuzish;
- vaziyat asosida qisqa suhbat yaratish;
- matn tuzish yoki rol o'yin.

5. Har bir guruh tayyorlagan topshiriqlarni taqdim etadi, boshqa ishtirokchilar esa ularni tahlil qilib, takomillashtirish bo'yicha tavsiyalar beradi.

Muhokama uchun savollar

1. Topshiriqlarda qaysi leksik birliklar va nutqiy qoliplar qo'llanildi?
2. So'zlarni alohida o'rgatish bilan so'z birikmalarini o'rgatish o'rtasida qanday farq bor?

3. Tayyorlangan topshiriqlar o'quvchilarning og'zaki va yozma nutqini rivojlantirishga qanday xizmat qiladi?

4. Leksik yondashuvni darsning qaysi bosqichlarida qo'llash samaraliroq?

5. Ushbu topshiriqlarni turli yosh va til darajasidagi o'quvchilar uchun qanday moslashtirish mumkin?

Kutilayotgan natija

Ishtirokchilar **Lexical Approach** metodikasi asosida leksik-birikmali topshiriqlarni loyihalash, mavzuga mos so'z birikmalari va nutqiy qoliplarni tanlash hamda ularni davlat tili darslarida samarali qo'llash bo'yicha amaliy ko'nikmaga ega bo'ladilar. Shuningdek, ular o'quvchilarning lug'at boyligini kengaytirish, nutq ravonligini oshirish va leksik birliklardan tabiiy muloqot jarayonida foydalanishga yo'naltirilgan mashg'ulotlarni ishlab chiqishni o'rganadilar.

5 - amaliy mashg'ulot. Situatsion mashqlar va muloqot modellarini yaratish.

Ishtirokchilarda davlat tilini o'qitishda hayotiy vaziyatlarga asoslangan situatsion mashqlar va muloqot modellarini ishlab chiqish, ularni o'quvchilarning yosh xususiyatlari hamda til darajasiga moslashtirish va dars jarayonida samarali qo'llash ko'nikmalarini shakllantirish.

Bajarish tartibi

1. Ishtirokchilar 3–5 kishilik kichik guruhlariga bo'linadi.
2. Har bir guruhga bitta kommunikativ vaziyat taqdim etiladi (masalan, do'konda xarid qilish, mehmon kutib olish, shifokor qabulida, kutubxonada, yo'l so'rash, telefon orqali suhbat, maktabda uchrashuv).
3. Guruhlar berilgan vaziyat asosida quyidagilarni ishlab chiqadilar:
 - muloqotning maqsadi;
 - ishtirokchilar rollari;
 - qo'llaniladigan so'z va iboralar;
 - dialog yoki qisqa suhbat modeli;
 - vaziyatni davom ettirish uchun qo'shimcha savollar.
4. Har bir guruh tayyorlagan muloqot modelini rolli o'yin shaklida namoyish etadi.
5. Mashg'ulot yakunida trener va boshqa ishtirokchilar dialoglarning tabiiyligi, kommunikativligi va darsda qo'llash imkoniyatlarini tahlil qiladilar.

Muhokama uchun savollar

1. Yaratilgan muloqot modeli real hayotiy vaziyatni qanchalik aks ettiradi?
2. Dialog o'quvchilarning qaysi nutqiy ko'nikmalarini rivojlantiradi?

3. Vaziyatni yanada qiziqarli va interfaol qilish uchun qanday o'zgartirishlar kiritish mumkin?

4. Mazkur mashqni turli yosh va til darajasidagi o'quvchilar uchun qanday moslashtirish mumkin?

5. Situatsion mashqlar o'quvchilarning davlat tilida erkin muloqot qilishiga qanday yordam beradi?

Kutilayotgan natija

Ishtirokchilar davlat tili darslari uchun hayotiy vaziyatlarga asoslangan situatsion mashqlar va muloqot modellarini mustaqil ishlab chiqish, ularni kommunikativ yondashuv asosida tashkil etish hamda dars jarayonida samarali qo'llash bo'yicha amaliy ko'nikmaga ega bo'ladilar. Shuningdek, ular o'quvchilarning og'zaki nutqi, muloqot madaniyati, mustaqil fikrlashi va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladigan mashg'ulotlarni loyihalash malakasini egallaydilar.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jalolov J. Chet til o'qitish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2012.
2. **G'ulomov A., Qodirov M., Ernazarova M.** *Ona tili o'qitish metodikasi.* – Toshkent: **Fan va texnologiya**, 2012.
- Richards, J. C., Rodgers, T. S.** *Approaches and Methods in Language Teaching.*
3. 3rd ed. Cambridge: **Cambridge University Press**, 2014.
4. **Nunan, D.** *Task-Based Language Teaching.* Cambridge: **Cambridge University Press**, 2004.
5. **Coyle, D., Hood, P., Marsh, D.** *CLIL: Content and Language Integrated Learning.* Cambridge: **Cambridge University Press**, 2010.
6. **Qosimova K., Matchanov S., G'ulomova X., Yo'ldosheva Sh., Sariyev Sh.** *Ona tili o'qitish metodikasi.* – Toshkent: **Noshir**, 2009. – 352 b